

Észrevételek és javaslatok a 2021-2027 programozási időszak Értékelési tervének 2023. szeptember 11-i munkaváltozatához

2023. október 10.

A Monitoring Bizottságok alulírott civil tagjai az alábbi közös észrevételeket és javaslatokat teszik a 2021-2027 programozási időszak értékelési tervének véleményezésre megküldött munkaváltozatához (továbbiakban: Terv). Az egyes operatív programokhoz kapcsolódó esetleges további, részletes javaslatokat az adott Monitoring Bizottságban részt vevő szervezetek külön észrevételek formájában fogalmazzák meg.

1. A Terv 1.6. *Az értékelési terv végrehajtásához kapcsolódó alapelvek* c. alfejezete felsorolt alapelvek között szerepel a függetlenség követelménye, melyet az Európai Parlament és Tanács 2021/1060 rendelete (továbbiakban: Rendelet) 44 cikk (3) is előír. Javasoljuk az értékelések elvégzésével megbízott szakemberek és szervezetek kormányzattól való függetlenségének biztosítására transzparensten megismerhető garanciális elemek alkalmazását.
A függetlenség elsősorban szervezeti, intézményi függetlenséget jelentsen, de – mint a korábbi tapasztalatok mutatják – sok esetben ez sem elégséges a teljesen független, önálló értékelések elkészítéséhez. Ezért javasoljuk a civil szereplők bevonását (de legalább ennek a részvételnek a lehetővé tételét) az értékelési folyamat egyes szakaszaiba oly módon, hogy az értékelés eredményére érdemi hatással lehessenek, ehhez biztosítsanak megfelelő adminisztratív és anyagi feltételeket. Erre példa lehet a Nemzeti Megelőzési Mechanizmus keretében sok országban sikerrel alkalmazott OPCAT+ modell, azaz amikor az ombudsman felkér a területen jártas független, civil szakértőt a vizsgálatban való közreműködésre. Tapasztalatunk szerint még egy jól megtervezett intézkedés esetében is megjelenik szisztematikus hiba a forrásallokációban a helyi folyamatok miatt. Ezeket nem lehet statisztikai vagy dokumentum alapú értékelésekkel tetten érni. Javasoljuk a civil szereplők számára lehetővé tenni a saját mintavételezésükön alapuló helyszíni monitoring lehetőségének biztosítását.
2. Fentiekhez szorosan kapcsolódóan az értékelésre vonatkozó kiírásokat javasoljuk úgy megfogalmazni, hogy azok a lehető legtágabb kör számára biztosítsanak pályázati lehetőséget. Ennek érdekében javasoljuk, hogy az egyes felhívásokat az MB-tagok véleményének bevonásával alakítsák ki.
3. A Terv 1.6. *Az értékelési terv végrehajtásához kapcsolódó alapelvek* c. alfejezete nevesíti továbbá a hasznosulás, valamint a nyilvánosság követelményét is. Ezen elvek minél szélesebb körű érvényesülése érdekében javasoljuk az értékelések nyilvánossá tételének részletes kidolgozását és e munkatervnek az ismertetését az MB-tagokkal, véleményezési lehetőséggel.
4. A Terv 1.7. *Az értékelési terv végrehajtásának feltételei* c. alfejezet 1.7.1. alpontjában foglaltak biztosítása érdekében javasoljuk, hogy az elemzéshez szükséges adatok körét a Projektirányító Bizottságokban résztvevő MB-tagok is véleményezhessék, ahhoz szükség esetén kiegészítéseket tegyenek.

5. A Terv az értékelési terv javasolt ügyrendjét érintően, a 2.2 *Az értékelési terv összeállítása* c. alfejezet 8. § alapján "a MÉF az indikatív értékelési tervet megküldi az irányító hatóságoknak és a szakpolitikai felelősnek, egyéb érintetteknek véleményezésre". Olvasatunkban ez azt jelenti, hogy lehetőség van a részletes értékelési tervek MB-ok általi véleményezésére. Javasoljuk, hogy ennek eljárásrendje, a MB-tagok ezzel kapcsolatos jogosultsága legyen pontosan meghatározva. Ennek lehetséges módja például, ha a MÉF az MB-tagoknak is kiküldi véleményezésre az indikatív értékelési tervet (ügyrend tervezet, 8. §), illetve ha az MB-tagok is megfogalmazhatnak javaslatokat, észrevételeket tehetnek (ügyrend tervezet 9.§). Ezzel összhangban javasoljuk, hogy a MÉF a módosított értékelési tervet ne csak "az irányító hatóságoknak és szakpolitikai felelősöknek", de az MB-tagoknak is küldje meg (a Terv 2.4. *Az értékelési terv módosítása* c. alfejezet 19. §).
6. Javasoljuk, hogy az egyes intézkedések tervezésébe legyen kötelező bevonni a korábbi azonos, vagy a tématerülettel jelentős mértékben átfedésben lévő intézkedések értékelőit, hogy a korábbi értékelések megállapításai beépülhessenek a tervezett intézkedésekbe. Ezt erősítendő javasoljuk továbbá, hogy a korábbi értékelésekből levont tanulságok az MB-tagok számára – kérés esetén – megismerhetőek legyenek a nyilvánosan elérhető írásos értékelésen túl is, azaz lehetőség legyen konzultációra az MB-tagok és a korábbi értékelést végzők között a számukra releváns tématerületeken.
7. A Terv az értékelési terv javasolt ügyrendjét érintően, a 2.3. *Az értékelési terv végrehajtása* c. alfejezet 14. § e) pontja alapján az MB-tagoknak is lehetőségük van a Projekt Irányító Bizottságokban való részvételre, ugyanakkor a kiválasztási módról az ügyrend nem rendelkezik. Ennek tisztázása érdekében javasoljuk, hogy a korábbi gyakorlattal megegyezően, az MB-tagok önkéntes jelentkezés alapján kerüljenek be a Projekt Irányító Bizottságokba.
8. A Terv 2.5. *Értékelési adatlap-minta és kitöltési útmutató* c. alfejezetét javasoljuk kiegészíteni az értékelt intézkedésekhez kapcsolódó esetleges alapjogi panaszok bemutatásával (érkezett-e ilyen panasz, mi volt a beérkezett panasz tartalma és az hogyan került elintézésre).
9. A Terv 3.1. *A tématervek meghatározásához kapcsolódó alapelvek* c. alfejezetben nevesített III. és IV. értékelési szakaszban a projektekről szerzett értékelési információ a korábbi tapasztalatok alapján időben annyira kitolódik, hogy annak már nem lehet lényegi hatása az adott intézkedésre, de sok esetben már a következő pénzügyi ciklus tervezési folyamataira sem. Javasoljuk az értékelések elvégzését lehetőleg időben minél közelebb a projekt végrehajtási időszakához, illetve a javasolt 60%-os készültségi arányt csökkenteni. Megfontolandó a félidei értékelések arányának növelése.
10. A Terv 1.5 *Az értékelési terv elkészítéséhez kapcsolódó alapelvek* és a 3.1. *A tématervek meghatározásához kapcsolódó alapelvek* c. alfejezeteket kiegészíteni javasoljuk azzal, hogy az értékelési tématervekben szereplő előzetes kérdések alapján történő operacionalizálás, a indikátorok meghatározása, valamint az értékelési szempontok pontosítása minden esetben a vizsgált beavatkozás megkezdése előtt történjen és lehetősége legyen az érintett MB-tagoknak arra, hogy ezeket megismerjék, véleményezzék. Ezzel összefüggésben az MB-tagok valamennyi előterjesztést, kiemelten egymás javaslatait is az ügyet tárgyaló MB ülést megelőzően, összhangban az MB-k ügyrendjével, legalább 10 munkanappal előre megismerhessék.

11. A Terv 3.3. *Kidolgozott értékelési tématervek* c. alfejezetben foglaltakhoz kapcsolódóan javasoljuk, hogy minden "előzetes értékelési kérdések" lista tartalmazza a csak helyenként javasolt "hogyan teljesülnek a vizsgált pályázati konstrukciók indikátorvállalásai" szempontot.
12. A Terv 3.3. *Kidolgozott értékelési tématervek* c. alfejezetéből jelenleg teljesen hiányoznak az alapjogi szempontú értékelések, ezeket, tekintettel a horizontális feltételekre is, javasoljuk minden egyes értékelés során nevesítve szerepeltetni. Az értékelés során nem elegendő azt mérlegelni, hogy az intézkedés sért-e valamely alapjogot, hanem azt is vizsgálni kell, hogy az intézkedésnek az alapjogok mind teljesebb érvényesülését szolgáló céljai mennyiben teljesülnek. Ezen felül külön kell értékelni az egyenlőségi szempontokat is. A Rendelet értelmében a fogyatékkal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény végrehajtása és alkalmazásáról szóló 2010/48 EK tanácsi határozatnak történő megfelelést ugyanezen okokból szintén minden intézkedés során nevesítve javasoljuk értékelni. Az ilyen értékeléseknek ki kell térniük az egyenlő esélyű hozzáférés megvalósítására is.

Demeter Áron és Váradi Balázs (Amnesty International Magyarország), a GINOP Plusz Monitoring Bizottság tagjai

Fernezeyi Bori (Társaság a Szabadságjogokért), EFOP Plusz Monitoring Bizottság tagja

Nagy Erzsébet (Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete), EFOP Plusz Monitoring Bizottság tagja

Léderer András (Magyar Helsinki Bizottság), a Belügyi Alapok Monitoring Bizottság tagja

Zubek Adrienn (Polgár Alapítvány az Esélyekért/Egalipe Hálózat), a GINOP Plusz és a Partnerségi Megállapodás Monitoring Bizottság tagja

Faragó Melinda (MEOSZ) TOP Plusz és EFOP Plusz Monitoring Bizottság tagja

Villányi Zsuzsanna (MEOSZ) IKOP Plusz és PM Monitoring Bizottság tagja

Gáti Anikó (MEOSZ) VOP Plusz Monitoring Bizottság tagja

Pósfai István (K-Monitor) TOP Plusz Monitoring Bizottság tagja

Kerpely Klára (Környezet- és Természetvédő Civil Szervezetek Együttműködése, WWF Magyarország) TOP Plusz Monitoring Bizottság tagja

Totyik Tamás (Pedagógusok Szakszervezete) EFOP Plusz Monitoring Bizottság tagja

Béres Tibor (Autonómia Alapítvány) DIMOP Monitoring Bizottság tagja